משנה · אחרונים · יש סדר למשנה · סדר זרעים

יש סדר למשנה על משנה כלאים

רבי ישעיה פיק ברלין

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

יש סדר למשנה על משנה כלאים

רבי ישעיה פיק ברלין

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/יש-סדר-למשנה-על-משנה-כלאים/
הקובץ נוצר ב־20 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
משנה א 4
פרק ב 4
משנה א 4
משנה ה 4
פרק ז 6
משנה ה 6
פרק ח 8
משנה ו 8
פרק ט 14
משנה ב 14
משנה ד 14
משנה י 21

פרק א

משנה א

תי"ט ד"ה **אינם** כלאים כתבו הר"ב והא דאמרינן במנחות (פרק עשירי מ"ז) והכוסמין כו' הני מילי לענין חלה כו' ע"ש בפי' הר"ב וכן עיין בפ"ד ממסכת חלה עכ"ל וכו' ע"ש לא יאמן כי יסביר מד"ז הגאון תי"ט דמ"ש הר"ב דהא דאמרינן במנחות היינו במשנה ז' פ"י אלא תלמיד אחד כתבו והכותב ההוא טעה בדבר משנה כי לא נמצא דבר זה דהכוסמין מין חיטים ושיפון מין שעורים בשום משנה אלא ברייתא הביא הש"ס בגמרא מנחות ע' ופסחים ל"ה וגם מלת והכוסמין טעות דלא שייך הכא בהעתקת לשון הר"ב אלא מלת הכוסמין. אשר ע"כ להישר דברי מד"ז הגאון תי"ט נראה דכך צ"ל אינם כלאים זה בזה כתב הר"ב. והא דאמרי' במנחות (פרק עשירי דף ע') הכוסמין כו' הנ"מ לענין חלה וכו' וע"ש (פ"י משנה ז') בפי' הר"ב וכן עיין ברישׁ פ"א ובפ"ד מ"ב דחלה כצ"ל וכן ראוי ונכון לכל מעיין אשר לא יכזב:

פרק ב

משנה א

תוי"ט ד"ה ימעט ירושלמי וכו' וכה וכו' ע"ש. פי' והכא. ובירושלמי שלפני דאמ"ש איתא ברם הכא:

משנה ה

תי"ט ד"ה **אין** מחייבין אותו וכו' וזה שכתבו התוס' משמע שאין איסור בהנאתו שיטת הרשב"ם וכו' ע"ש המהרש"א כתב פירוש לדבריהם דאין מחייבין משמע שאינו אסור בהנאה אף לא יטלם לעתיד ועוד לפירושו אף יטלם לעתיד יהיה אסור בהנאה כיון שמתייאש ומתעצל כמו לכשאחזור ואלקטנו דאסור ע"כ. ובזה בין תבין מאשר לפניך דברי התי"ט. והוי יודע דבסוגיא דב"ק פ"א למימר' דתלתן מעלה לה עשבים. ורמינהו תלתן שעלתה עם מיני עשבין אין מחייבין אותו לעקור וכו' הנה במסורת הש"ס לא ציין שום מראה מקום על תלתן שעלתה וכו' ואני בתיקוני כלי שר"ת הצבתי ציון להראות מקומו. כלאים פ"ב מ"ה. הגם דבמשנה דכלאים תנן קצת בנוסח' אחרת. תלתן שהעלתה מיני צמחים אין מחייבין אותו לנכש. מ"מ היא היא. וכבר כתבו תוס' בכורות כ"ז. ד"ה וכי הזאה וכו' דרך הש"ס להאריך ולקצר כשמביא משניות מטהרות ומזרעים ומשנה הלשון וכו' וכ"כ תוס' סוכה ד' ד"ה בית וכו' שדרך הש"ס לקצר משניות של סדר טהרות וכו'. ואין לומר דהך דמייתי הכא ברייתא היא דאין לו להביא מן הברייתא כיון שיכול

להביא מן המשנה וכו' ע"ש [ואתן תוד' מול הקורא ענין שיוצא לתועלת לתרוצי סוגיא דעלמא. דזה שכתבו תוס' בזרעים וטהרות. לא תימא דוקא כתבו הכי שהרי בשבועות י"ט ד"ה שבועות שתים כתבו תוס' דרך הגמ' לקצר משנה וכו' ע"ש. והתם איירינן משנה דנדרים. וכ"כ תוס' בעירובין ע"ח ד"ה והתנן וכו' והש"ס מביאה בקוצר וכן דרך הש"ס בכמה מקומות. ואין לומר דהך דאימתי ברייתא היא. דאין להביא ברייתא כיון שיכול להביא המשנה. ובתוס' דעירובין וכן בתוס' דסוכה ה"ג איכא למידק קצת דלא הוכיחו דמשנה היא ממאי דאמר והתנן ואי הוי ברייתא הוי ליה לומר והתניא. ובמקומות אחרים הארכתי. וכ"כ תוס' נזיר ל"ד ד"ה והתניא. וכ"כ הר"ן בנדרים י"ט ומוחק הגירסא ע"ש ד"ה ליטמא ושלא להאריך בעסק שאינו מענין החיבור הלזה אמרתי לקצר פה] ואשר ע"כ המעיין לא יכזב דהך דתלתן דמייתי הש"ס אע"ג דנשתנה בלישנא קצת מלשון המשנה דכלאים מ"מ ע"כ דלאותו המשנה נתכוון הש"ס דאין לו להניח משנה ולהביא ברייתא כמבואר למעלה. וגם מצאתי עד אחד נאמן כבי מאה הר"ש שכתב במשנה זו תלתן שהעלה מיני צמחים אין מחייבין אותו לנכש דסופו לעקרו בעל כורחו דקשה להו. ובשילהי מרובה פריך מעשרה תנאים שהתנה יהושע דמלקטין עשבים בכל מקום חוץ משדה תלתן אלמא תלתן מעלי להו עשבים ומשני לה התם עכ"ל [קצת יש לתמוה הפיר' שכתב הר"ש היינו כפירש"י שלא השגיח בזה שהשיגו תוס' [דמייתי התי"ט] ולא אידכר בתרי תמיהו' שהקשו על פירש"י] המורם מן האמורים למעלה איכא לתמוה קצת במ"ש תוס' שם בא"ד אין מחייבין אותו לעקור וכו' והא דנקט תלתן שעלתה עם מיני עשבים. ולא נקט תלתן שעלו עמו עשבים וכו'. דמשמע מדבריהם דמאי דמייתי הש"ס ורמינהי תלתן וכו' אינה מן המשנה דתנן בכלאים לפ"ז קשיא למה הניח הש"ס המשנה וכדאמרן. עוד בהנך עייננו שכתבו תוס' ד"ה כאן לזירין וכו' וא"ת כיון דאיכא איסור כלאים אמאי אסור ללקוט והא אמר במועד קטן דף ו' שתיקנו שיהיו מפקירין כל השדות שיש בו כלאים וי"ל דהכא בדליכא שיעורא. כדתנן במס' כלאים פ"ב ומייתי לה בהמוכר פירות דף צ"ד כל סאה שיש בו רובע ממין אחר ימעט ע"כ. כתבתי בתכ"ש דאיכא למידק דלא כתבו תוס' ומייתי לה במועד קטן ו' באותו סוגיא שהזכירו תוך כדי דיבורם וגם יש לבא על העיון שהרמב"ם בפ"ה מהל' נזקי ממון כתב ומלקטין עשבים בכל מקום חוץ מתלתן. ולא ירד לחלק דדוקא בדליכא שיעורא (כמו שהכריחו תוס' והביאו הרמב"ם בסוף פרק שני מהל' כלאים) וכל נושאי כליו מזה לא הערו:

פרק ז

משנה ה

המסכך גפנו ע"ג תבואתו של חבירו ה"ז קדש וחייב באחריותו. ר' יוסי ור' שמעון אומרי' אין אדם מקדש דבר שאינו שלו. ודע דביבמות פ"ג הובא משנה דהכא המסכך וכו' חייב באחריותו דברי ר' מאיר ר' יוסי ור"ש אומרים אין אדם אוסר דבר שאינו שלו. וכתבתי בתכ"ש דאותן ג' תיבות דברי ר' מאיר שגגות הדפוס היא שהרי במשנה וכן במשנה שבירושלמי וכן בהרא"ש שם סוף ערל סי' ח' לא נזכר דברי ר' מאיר כלל. [אלא סתמא דת"ק היא] ואע"ג דבתוס' שם ביבמות כתבו ד"ה המסכך נקט המסכך משום רבותא דר"מ וכו'. כבר התחכם בזה מוד"ז הגאון התי"ט ד"ה המסכך את גפנו כו' וכתב בזה"ל כתבו תוס' בס"פ הערל וכו' נקט מסכך משום רבותא דת"ק וכו' ומה גם לפי הנדפס לפנינו בתוס' משום רבותא דר"מ וכו' אין ראיה שהיה גרסתם דברי ר"מ דשפיר י"ל משום דכתבו תוס' לעיל בסמוך ד"ה קדוש דתנן כו' אע"ג דפסקינן בהגוזל כהך דר"מ דדאין דינא דגרמי וכו'. והנה בהגוזל דף ק' כתבו תוס' להדיא ד"ה מחיצת הכרם וכו' דת"ק דר' יוסי ור"ש היינו ר"מ דסתם משנה ר' מאיר ע"ש. כ"כ תוס' עוד בב"ב ב' ד"ה כדתני' וכו' מתניתין דכלאים דמייתי התם המסכך גפנו ע"ג תבואתו של חבירו קדש וחייב באחריותו וההיא סתם משנה וכו'. ע"ש מכל אלו מוכח דזה דאי' בסוגיא דב"ק דברי ר' מאיר שגגת תלמיד טועה הוא. ודברי תוס' שהעתקתי לעיל הטעתו. גם בתוספתא לא מצאתיה. והוי יודע דזה שכתב הר"ב ד"ה וחייב באחריות לשלם לו את תבואתו אפי' למאן דלא דאין דינא דגרמי שאני הכא דקעביד מעשה בידים ע"כ. אין הכוונה לאוקמא מתני' הכא בהחלט כמ"ד דלא דאין דינא דגרמי שהרי הר"ב בפי' בריש פ"ג דסנהדרין ס"ל דדאין דינא דגרמי אלא כתב הר"ב הכי עפ"י סוגיא דבב"ק ק'. דאמר שם ר' מאיר הוא דדאין דינא דגרמי וס"ל כוותיה ופריך הי ר' מאיר ורצה הש"ס לומר הא ר' מאיר דתנן המסכך גפנו ע"ג תבואתו של חבירו ה"ז קדש וחייב. ודחה לה התם [טעמא] דקעביד בידים (כלומר לעולם אע"ג דסתם מתני' ר' מאיר אין ראיה דס"ל למתני' דדאין דד"ג אלא הא דחייב באחריות היינו טעמא משום דקעביד בידים] מעתה חזינן דהש"ס מוקי טעמא להך מתני' המסכך וכו' וחייב באחריות משום דקעביד בידים ולהכי פי' הר"ב ואפי' למאן דלא דאין וכו'. שוב ראיתי נמי שלשון הר"ב לקוחים מפירוש הר"ש שכתב בזה"ל וחייב באחריותו לשלם התבואה ואפילו מאן דלא דד"ג דהא עביד בידים כדאמרינן בהגוזל קמא ע"כ. אולם ברור ראיתי לפי דמסיק הש"ס התם בב"ק מיד בסמוך לה אלא הא ר"מ דתני' מחיצת הכרם שנפרצה אומר לו גדור וכו' נתיאש ממנה ולא גדרה

ה"ז קדש וחייב באחריותו ע"כ. ודברים אלו אין להם מובן כי אם ע"י הפירוש שכתבו התוס' ד"ה מחיצת הכרם שנפרצה כו' אומר ר"ת שאין משנה בשום מקום אלא ברייתא היא. ומ"מ דייקא דאתי' כר' מאיר מכח המשנה דהמסכך דפליגי התם בסיפא ר' יוסי ור' שמעון ואמרו אין אדם אוסר דבר שאינו שלו וא"כ ברייתא דמחיצת הכרם כר"י ור"ש לא אתיא אלא כת"ק דידהו דהיינו כר' מאיר דסתם מתני' ר"מ היא וכו' ע"כ. ומעתה חזינן אף היכא דלא עביד שום מעשה כמו מחיצת הכרם שנפרצה וכו' מחייב ר' מאיר והנה המשנה דאתמר כר"מ כדמסיק הש"ס דדאין דד"ג אתיא ודאי שפיר אפילו אם הך דמסכך לא מיקרי שום מעשה. ותדע דהא דקאמר הש"ס בתחילה התם נמי דקעביד בידים אינו אלא דרך דחי' אבל לפום קושטא דמלתא ע"כ דאין זה בהחלט אלא כמ"ש תוס' ד"ה שאני התם דמסכך גפנו לא מזיק כ"כ בידים כמו בצמר לצבע וכו' דאי לא תימא הכי קשה למה נקט מסכך כלל הא אפילו בלא מעשה ויש ליישב. אך אי קשיא לי לדינא הא קשיא לי שפסק המחבר ביו"ד סי' רצ"ו סעי' ד' אין מקדש דבר שאינו שלו לפיכך המסכך גפנו ע"ג תבואתו של חבירו קידש גפנו ולא נתקדשה התבואה של חבירו וכו' ע"כ והיינו כמ"ש הרמב"ם בחבורו פ"ה מהל' כלאים דין ח' אין אדם מקדש דבר שאינו שלו וכו' [דלא כרמב"ם בפירושו וכן הר"ב דפסקו כת"ק וכתב התי"ט ריש מ' וי"ו בסמוך דהרמב"ם בחיבורו חזר (ופסק כר' יוסי) וכעובדא דר"ע] אכן ראיתי להרא"ש בפ' הערל סי' ח' פסק בהחלט דאין הלכה כר' יוסי ור"ש והביא ראי' ע"ש ולפי הכללים שכתב הש"ך בי"ד סי' דאזלינן בתר בתראי אף בפוסקים וכפי שכתב נמי טפי במהרי"ק שרש פ"ד דף ב' דיש להלך אחר דעת פוסקים האחרונים שודאי ראו דברי הראשונים ודאי טעמא חזו לחלוק על הראשונים ואין צורך האריכות לענינו שהרא"ש אשר ראה וידע בכל דברי הרמב"ם ואפי' הכי פסק בהחלט כת"ק דאדם מקדש דבר שאינו שלו והמסכך גפנו ע"ג תבואתו של חבירו ה"ז קידש. והאיך פסק המחבר נגד פוסק האחרון. ולא עוד אלא שיצא להקל נגד הרא"ש המחמיר. ואפילו בדרך יש אומרים לא הזכיר דעת הרא"ש בפ' הערל וקצת יש להליץ דהב"י לשיטתי' שכתב בא"ח סי' יו"ד ד' ווילהמרש דארף ד' ח' ע"ג בזה"ל ולענין הלכה נראה דאע"ג דהרא"ש כפירש"י כיון דרש"י מפרש הוא ולא פסקן ה"ל הרמב"ם והרא"ש חד לגבי חד. והלכה כהרמב"ם וכו' אכן כד דייקינן שפיר בב"י שכתב (על בסמוך ממש) דמסתבר טעמי' דבנתכוין לאסופי פסול וכו' ועוד שדברי ר' פפא מפרשי שפיר טפי אליב' ממה דמפרשי אליבא דרש"י ע"כ הרי דמהני טעמי בתראי דוקא בחר הב"י בדעת הרמב"ם ועי' עוד שם בד"מ שמשיג גם עלה דפסק

כהרא"ש ואוי לי אם אומר שלא ראה המחבר את מ"ש הרא"ש בזה הדבר. והלכך לדינא קידש תבואתו של חבר. כמו שהרא"ש גמר וסבר:

הר"ב ד"ה **אין אדם מקדש דבר שאינו שלו ולא דמי לשאר אסורין כגון הנותן חלב ודם בקדירת חבירו או בישל בשר בחלב של חבירו דאסורין דשאני כלאים דכתיב כרמך ולא כרם אחר ורבנן אמרי וכו' ת"ל כלאים מ"מ וכו'** והעיד התי"ט שזה שכתב הר"ב כלאים מ"מ הוא מהירושלמי וכו' ע"ש. והוי יודע דזה לשון תוס' ביבמות פ"ג ד"ה אין אדם אוסר דבר שאינו שלו. וא"ת מ"ש מנותן נבילה או חלב בתבשיל של חבירו שנאסר ואור"י דבדבר התלוי במחשבה הוא דאמר הכי כגון משתחוה לבהמת חבירו דס"פ ב' דחולין דף מ' דאפילו עשה בה מעשה כגון ששחטו איכא למ"ד לא אסרה ואיסור כלאים נמי תלוי במחשבה וכו'. ולכאורה פליאה שלא כתבו תוס' (כמ"ש הר"ב) כדאיתמר להדיא בירושלמי ותו דתירוצם שכתבו איננו מספיק כי הר"ש שדי בי' נרגא שכתב במשנה דהכא ד"ה אין אדם מקדש דבר שאינו שלו אע"ג דבשאר איסורין כגון בשר בחלב אוסר שאינו שלו אין לדמות איסורין התלויין בנתינת טעם לזה מיה' קשה מכלאי בגדים ורובע ונרבע לגבוה. ויש מחלקין בין איסור התלוי במחשבה לשאר איסורין דכלאים תלויין בניחות' דבעלים כדתנן לעיל בפ"ה גבי הרואה ירק בכרם דמחלק בין כשמגיע שם אלקטנו וכו' והיינו טעמא גבי ע"ז דאינו אוסר דבר שאינו שלו בס"פ ב' דחולין שתלוי במחשבה שמחשבתו לע"ז ולא יתכן דהרי העושה מלאכה במי חטאת ובפרת חטאת דפטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים אלמא אוסר אע"ג דתלוי במחשבה וכו' אלא כל הני היינו טעמא גבי ע"ז לאו שמי' תקרובת ע"ז כיון שאינו שלו וגבי פרה תלה הכתוב בניחותא דעושה מלאכה וכו' וגבי כלאים היינו טעמא דכתיב לא תזרע מה זורע דניחא ליה והא אין אדם נהנה ולא ניחא ליה (של צ"ל) בשל אחרים שאני הכא דכתיב כרמך וטעמא דת"ק. בירושלמי מקרא דאמרינן לא תזרע כרמך אין לי אלא כרמך כרם אחר מנין ת"ל כלאים ע"כ [ודע דע"כ חסרון הדפוס יש כאן וצ"ל בשל אחרים אי נמי שאני הכא דכתיב וכו']:

פרק ח

משנה ו

בר"ב ד"ה **ואדם** מותר עם כולן דכתיב לא תחרוש בשור וחמור וכו' ע"ש גם הרמב"ם בפירושו כתב כן ואמרו בספרי בשור וחמור אי אתה חורש אבל אתה חורש בשור ואדם באדם וחמור ע"כ וכ"כ הר"ש ואדם מותר בכולן בספרי פ' כי תצא א"כ למה נאמר בשור

וחמור בשור וחמור אי אתה חורש אבל אתה חורש באדם ובהמה ע"כ. וכן הרמב"ם בחיבורו פ"ט מהל' כלאים דין יו"ד כתב בזה"ל מותר לעשות מלאכה באדם ובבהמה או חיה כאחד כגון שחורש עם השור או מושך עגלה עם חמור וכיוצא בזה שנאמר בשור ובחמור יחדיו ולא באדם וחמור או באדם ושור ע"כ. יש לדקדק אכל הנביאי' הנזכרים העולים בסיגנון אחד מדרשת הספרי. ולא הערו ממאי דאיתמר בגמ' דילן ב"ק נ"ד אהא דפריך א"ה (דכלאים משבת ילפינן. רש"י) אפילו אדם נמי לתסר (למשוך בקרון עם הבהמה. דהא גבי שבת מוזהר בבהמה דכתיב ועבדך ואמתך ובהמתך רש"י) אלמא תנן אדם מותר עם כולן לחרוש ולמשוך אמר ר' פפא וכו' למען ינוח עבדך ואמתך כמוך להנחה הקשתי' [עבד ואמה לבהמה אבל לא לענין איסור אחר. רש"י] ולא לדבר אחר ע"כ ובפרט לדעת הרמב"ם והר"ב שכתב התי"ט לעיל ריש משנה ב' דדוקא טהור וטמא הוי מן התורה דומיא דשור וחמור דוקא ע"ש. א"כ אין ראיה ממה שכתב הספרי א"כ למה נאמר בשור וחמור וכו'. דהא שפיר איצטריך להורות דדוקא כשהאחד טמא והשני טהור וז"ל הספרי לא תחרוש בשור וחמור (יחדיו) יכול לעולם כשהוא אומר למען ינוח שורך וחמורך (כמוך) שור וחמור עושין מלאכה א"כ למה נאמר (לא תחרוש) בשור וחמור (זה עם זה) אין לי אלא שור וחמור מנין לרבות שאר בהמה וחיה ועוף (כיוצא בשור) ת"ל לא תחרוש מ"מ א"כ למה נאמר בשור וחמור. בשור וחמור אי אתה חורש אבל אתה חורש באדם וחמור (דבר אחר) לא תחרוש אין לי אלא חורש מנין לרבות את הדש והיושב בקרון והיוצא והמנהיג ת"ל יחדיו מ"מ ר' מאיר פוטר ביושב ע"כ [והעתיקו הילקוט רמז תתקלא וכל מה ששמתי בין חצאי אריחים ליתא בספרי שלפני ואי' בילקוט ומפני שנוסחא שלפני בספרי מחוסר הבנה לכן העתקתי כפי שהוא בילקוט על נכון] הנה ראינו דהסיפרי מרבה שאר בהמה וחיה ועוף דכתיב לא תחרוש מ"מ אבל הר"ב והרמב"ם והר"ש ריש מ"ב ד"ה בהמה עם בהמה וכו' כתבו אע"ג דלא תחרוש בשור וחמור אמר רחמנא ילפינן שור משבת דה"ה לכל בהמה חיה ועוף ע"כ. הרי דבחרו במאי דאמרינן בגמ' דילן ב"ק נ"ד. ודחו ילפות' דספרי מקמי דגמ' דילן. ולכן בעי טעמא דלמה הכא גבי אדם עזבו ילפות' דגמ' דידן דכתיב למען ינוח להנחה הקשתי'. ובחרו בילפות' שכתב הספרי ומדברי הספרי שהעתקתי מצאתי התועלת בסוגי' דב"מ צ"ד. דתני' אביו ואמו קילל (ולכאורה טעות בדפוס וז"ל דתני' איש אשר יקלל את אביו ואת אמו והיינו קרא דכתיב בפ' קדושים כ' פ"ט וזה ברור וכן איתא בסנהדרין פ"ה. שבועות כ"ז. חולין י"ח. ודע דבסנהדרין ס"ו איתא ת"ר איש מה ת"ל איש איש לרבות וכו'. אשר יקלל אביו ואמו וכו' איתרמי ג"כ טעות וצ"ל אשר יקלל את אביו ואת אמו) אין לי אלא

אביו ואמו אביו בלא אמו אמו בלא אביו מנין ת"ל אביו קלל אמו קלל [בתחילתו סמך קללה לאביו בסופה סמך קללה לאמו. רש"י] ר' יונתן אומר משמע שניהם כאחד ומשמע אחד בפ"ע עד שיפרוט לך הכתוב יחדיו [כמו שפרט לך הכתוב בחורש בשור וחמור דמדאצטריך למכתב יחדיו שמעינן דאי לא כתב' הוי משמע שלא יחרוש לא בשור ולא בחמור. רש"י] ולכאורה קשה בפירש"י. דאי לא כתב' הוי משמע וכו'. האיך הי' אפשר להעלות על דעת דבשור לחוד' ובהמה לחוד' אסור דא"כ למען ינוח שורך וחמורך גבי שבת ל"ל וכמו שביאר בספרי יכול לעולם כשהוא אומר למען ינוח וכו' ואם כה יאמר דה"א דכל שאר מלאכות שרי בשור לחוד' וכן חמור לחוד' רק בחרישה הוי משמע שלא יחרוש לא בשור וכו' א"כ קשה על הספרי דמנ"ל למדרש מדכתיב שור וחמור זה עם זה דוקא ולהכי אייתר לי' לספרי יחדיו ודריש יחדיו לרבות את הדש והיושב בקרון וכו' הלא יחדיו לגופא איצטריך דלא נימא דבחרישה אפי' שור או חמור לבדו אסור.

והנה בסנהדרין ס"ו ז"ל רש"י ר' יונתן אומר מתחילת המקרא משמע את אביו ואת אמו דאע"ג דוי"ו מוסיף על ענין הראשון משמע נמי אחד מהם עד שיפרוט לך הכתוב יחדיו כדרך שהוצרך לפרוט בכלאים שכתב בו לא תחרוש בשור וחמור ופרט בו יחדיו שלא תאמר אסור לחרוש בשור לבדו וחמור לבדו. וכתבו תוס' ד"ה עד שיפרוט לך הכתוב יחדיו פ"ה כדרך שפרט בכלאים ותימה א"כ לר' יאשיה אמאי כתיב בהו יחדיו אע"כ אי לאו יחדיו ה"א דלא יחרוש בשור וחמור כאחד אע"פ שאין קשורין ולא ילבש בגד של צמר ושל פשתים אעפ"י שאינן קשורין ותפורין כדדרשינן תכיפה א' אינה חיבור שתי תכיפות חיבור והיינו מדכתיב יחדיו אלא מסברא קאמר עד שיפרוט לך הכתוב יחדיו ע"כ ומהנראה להציל רש"י מהשגה זו שכתבו תוס' י"ל דרש"י לא ניחא בתירוצו של תוס' דמסברא קאמר וכו' דהא אדרבה מסברא עדיפא לומר דוי"ו מוסיף על ענין ראשון והוי לפשוטו של קרא אשר יקלל את אביו ואת אמו שניהם יחד ולזה הקדים רש"י דאע"ג דוי"ו וכו'. ולהכי מההכרח לומר דהחלט ר' יונתן דמשמע אחד בפני עצמו. היינו מדאיצטריך יחדיו גבי לא תחרוש. וס"ל לר' יונתן הוא מיותר דלגופי' לא איצטריך. דאם אינן קשורין דמותר בשור וחמור ידעינן מקרא דכתיבא בשבת למען ינוח שורך וחמורך מכלל דבחול שור וחמור כה"ג עושים מלאכה [וכמו דתניא בספרי וסתם ספרי ר' שמעון כדאי' בסנהדרין פ"ו ור' שמעון אית לי' במנחות י"ט וי"ו מוסיף על ענין ראשון וע"ע במנחות בתוס' נ"א ד"ה וי"ו וכו' והוא מכוין בלשון ספרי היטב לקורא המשכיל. מיהו בזה פליג ר' יונתן דלא ס"ל במה דתני בספרי מנין לרבות את הדש וכו' ת"ל יחדיו] אלא להורות אתי דכל מקום דלא כתב יחדיו שיהי' משמעו אחד בפני עצמו

[וזה שכתב רש"י שלא תאמר אסור לחרוש בשור לבדו וכו' לדוגמא נקט. כלומר דלהכי כתיב יחדיו להורות דבעלמא היכא דלא כתיב יחדיו דמשמע אחד בפני עצמו. ודעת לנבון נקל. ומיושב בזה מה שהקשיתי לעיל על פירש"י] ויתכן בזה דלא נקט רש"י נמי כדרך שהוצרך בכלאי בגדים דכתיב צמר ופשתים יחדיו משום דגבי צמר ופשתים ודאי איצטריך יחדיו לגופיה אבל בכלאי הבהמה שכתוב בו לא תחרוש בשור וחמור שפיר מוכח דבעלמא דלא כתיב יחדיו אמרינן אחד בפ"ע דייתור' דיחדיו ע"כ אתי להורות על שאר מקומות דלגופי' לא איצטריך כדאמרן. אבל ר' יאשיה סבירא ליה נמי בהא כספרי דמלת יחדיו לרבות אתי הדש והיושב בקרון א"כ ליכא שום יתור'. ואמרינן בעלמא כמסתברא דוי"ו מוסיף על ענין ראשון. וכן הוא הדין גבי מקלל דאינו חייב עד שיקלל שניהם אי לאו דאמר אביו קלל אמו קלל. ובזה ירדתי להציל רש"י מתמיהת התוס' הכא וכן כתבו להשיגו בחולין ע"ח:

ובשעה שעסקתי בהלכה זו נתעלמה ממני לפי שעה לר' יאשיה תינח במקלל דאהדרי' רחמנא לכתוב אביו ואמו קלל דנדע דמקלל אחד מהם אביו או אמו דחייב אבל גבי הכאה דכתיב פרשת משפטים פ"א פט"ו ומכה אביו ואמו וגו' ומנ"ל דאחד אחד בפני עצמו נימא דוקא כשהכה אביו ואמו דוי"ו מוסיף על ענין ראשון. ולא אשתמיט בשום דוכתא לומר הכי. ותו אי פליג ר' יאשיה במכה אביו ואמו לומר עד שיכה שניהם. הו"ל לאפלוגי ר' יאשיה ור' יונתן בקראי המוקדם דכתיב מכה אביו ואמו פ' משפטים ולמה איחרו והאריכו פלוגתייהו במקלל דכתיב בפ' קדושים ויותר קשה שהרי אביי בב"מ צ"ה ס"ל כר' יאשיה [דאמר בעינן חלוק ואע"ג דלא כתיב יחדיו כמאן דכתיב דמי ולא משמע ליה לפרושי אחד אחד בפני עצמו בכל מקום שהזכיר שני דברים ופסיק עלייהו דין או איסור. רש"י] ואי איתא דלשיטת ר' יאשיה במכה אביו ואמו אינו חייב על אחד מהם. א"כ אביי היאך מצי סבר כר' יאשיה הלא ממתני' דסנהדרין פ"ה. דתנן זה חומר במקלל מבמכה. שהמקלל לאחר מיתה חייב. והמכה לאחר מיתה פטור. ולא תנן נמי וחומר במקלל שהמקלל לאביו או לאמו חייב [מקראי אביו ואמו קלל כדדריש ר' יאשיה] והמכה אינו חייב עד שיכה את שניהם ע"כ דס"ל למתני' דגם במכה חייב על אחד מהם ואין לומר דהיינו טעמא דמקשינן הכאה לקללה ומזה יצא לר' יאשיה ולאביי דגם במכה חייב על אחד מהם כמו מקלל. אכן זה ליתא דע"כ לא קאמר בסוגי' פה. מר סבר מקשינן הכאה לקללה אלא לענין שגם בהכאה אינו חייב אלא בעושה מעשה עמך דגבי הכאה לא כתיב בי' עמך. וה"א אפילו כשאינו עושה מעשה עמך חייבי' הלכך ילפינן הכאה מקללה. ובקללה כתיב בי' עמך עיין רש"י ד"ה מכה שעשה וכו'. אבל בהא דכתיב ומכה

אביו ואמו וי"ו מוסיף על ענין ראשון דגילה רחמנא להדי' לשיטת ר' יאשיה דהוי כאלו כתיב יחדיו ודאי דליכא למילף ממקלל. שוב בינותי בספרים מצאתי במכילתא פרשתא ה' הביאו ילקוט רמז שכ"ז ומכה אביו ואמו אין לי אלא אביו ואמו. אביו שלא אמו אמו שלא אביו מנין הרי אתה דן הואיל ומכה חייב והמקלל חייב מה המקלל אחד אחד בפני עצמו אף המכה אחד אחד בפני עצמו. לא אם אמרת במקלל שהוא חייב על המתים כחיים לפיכך הוא חייב על כל אחד ואחד בפני עצמו תאמר במכה שאינו חייב על המתים כחיים לפיכך אינו חייב על כל אחד ואחד בפני עצמו ת"ל ומכה אדם יומת אפילו אחד מהם [כך הגרסא נכונה כמ"ש הזית רענן בשם המזרחי ע"ש] דברי ר' יאשיה ור' יונתן אומר משמע שניהם כאחד ומשמע אחד ואחד בפני עצמו עד שיפרוט לך הכתוב אחד ע"כ. הנה אנחית לי חדא אחרי ראי דר' יאשיה ור' יונתן גם במוקדם ערכו דבריהם. אבל אקשית לי חדא בסוגיא דב"מ צ"ד. ושבועות כ"ז וחולין ע"ח דמייתי הש"ס הניחא לר' יאשיה וכו' דתניא איש איש אשר יקלל וכו' דברי ר' יאשיה ר' יונתן אומר וכו' למה לא מייתי הש"ס פלוגתא דר' יאשיה ור' יונתן דפליגי במוקדם גבי מכה אביו ואמו ודע בסוגיא דמנחות אהא דאמר ר' יונתן שם צ"ו לפי שנאמר אדם כי יקריב וגו' מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן יכול האומר הרי עלי עולה יביא משניהם ת"ל מן הבקר או מן הצאן. פריך הש"ס ור' יונתן למה לי קראי [לחלק מן הבקר או מן הצאן הא גבי מקלל אביו ואמו אמר כיון דלא כתיב בהו יחדיו משמע נמי אחד אחד עד שיפרוט לך הכתוב יחדיו. רש"י] האמר עד שיפרוט לך הכתוב יחדיו [הכי נמי מן הבקר מן הצאן כיון דלא כתיב בהו יחדיו משמע נמי כל אחד בפני עצמו ולא איצטריך קרא לחלק. רש"י] ומשני הש"ס איצטריך דסד"א הואיל וכתב ומן הצאן כמאן דכתיב יחדיו דמי. וז"ל רש"י הואיל דכתיב בויקרא ומן הצאן כיון דהו"ל למיכתב מן הצאן וכתב ומן הצאן כמו דכתב יחדיו דמי וגבי אביו ואמו אע"ג דכתב ואמו לא משמע יחדיו משום דהתם לא אפשר בלא וי"ו דהיכי לכתוב ומקלל אביו אמו משמע אביו קלל אמו ע"כ והנה מפירש"י נראה כאילו פליגי ר' יאשיה ור' יונתן בקראי דכתיב בפ' משפטים ומקלל אביו ואמו מות יומת אכן מכל הסוגיא שזכרתי ראינו כי פלוגתא דרבי יאשיה ור' יונתן אקראי דכתיב בפ' קדושים איש איש אשר יקלל את אביו ואת אמו מות יומת אביו ואמו קלל. וא"כ אין שייכות לכל אשר כתב רש"י אע"ג דכתיב ואמו כו' חדא דהא כתיב ואת אמו ותו במ"ש רש"י עוד דהיכי לכתוב וכו' הא השתא קיימינן דלכתוב אשר יקלל את אביו את אמו ושוב אין שייך לומר מ"ש רש"י משמע אביו קלל אמו שהרי כתיב את אביו את אמו וא"כ מדכתב ואת אמו הוי ממש כמו מן הבקר ומן הצאן דהוי כמו דכתיב יחדיו. ותו דגם רש"י גופי'

בסנהדרין ס"ו שהעתקתי למעלה כתב בד"ה ר' יונתן וכו' ואע"ג דוי"ו מוסיף על ענין ראשון וכו' א"כ משמע דהוי מצי למיכתב בלא וי"ו ובכן דברי רש"י במנחות צע"ג.

ובתוך הדברים יובן כפל הדברים דאמר ר' יונתן משמע שניהם כאחד וכו' שהרי בזה לא הוסיף שום חידוש דהא ר' יאשיה נמי אמרה והוי סגיא ליה לר' יונתן לומר משמע נמי אחד אחד בפני עצמו אלא דר' יונתן רצה לתקן בזה כי היכי דלא תקשה יתורה דוי"ו הלכך אמר דמשמע שניהם כאחד ואי לאו יתור' דוי"ו הו"א דדוקא אחד אחד בפני עצמו הואיל דלא כתיב יחדיו. אבל כשקלל שניהם פטור דאין עונשין מן הדין כמבואר להדיא מכות ה' להכי איצטריך וי"ו להורות נמי דשניהם כאחד ומשיכה מפורשת דברי תורה אחד נמשך בחבירו ומחידוש לו ילפינן את זה שהעתקתי בשם רש"י מנחות צ"א שכתב כיון דה"ל לכתוב מן הצאן וכתב ומן כמו דכתיב יחדיו דמי וכו' אבל דע דביומא נ"ז העתיקו תוס' ד"ה תניא וכו' לשון רש"י במנחות באופן אחר לגמרי שכתבו בזה"ל אבל תימה אמאי קסבר ר' יונתן אין מערבין לקרנות וכו' כיון דכתיב מדם הפר ומדם השעיר נימא מערבין דאמר במנחות דלר' יונתן דאיצטריך למיכתב גבי נסכים מן הבקר או מן הצאן דלא תימא כיון דכתיב בויקרא מן הבקר ומן הצאן כמאן דכתיב יחדיו דמי ורש"י פי' התם דלאו מוי"ו קא דריש אלא מדשני קרא בדיבורי' דברישא כתיב מן הבהמה ומן הבקר והדר כתיב ומן הצאן ולא כתיב ומן הבקר ומן הצאן ש"מ לערב בקר וצאן וכו' [ומה שיש להתעורר מפרושי של תוס' ביומא במה שכתבו לפרש הסוגיא דמנחות נגד מה שכתבו תוס' במנחות צ"א ד"ה הואיל וכו' ע' היטב ואין כאן מקום להאריך] אמור מעתה לפי פירש"י שהעתיקו תוס' יתיישב מה שהקשיתי למעלה ושפיר איצטריך לר' יאשיה מכה אדם יומת. ובדברי תו' דיומא אגב דאתי לידן לא אכחד מה ששאלתי בימים קדמוניות בזה שכתבו תוס' דר' יהודה דריש מין במינו לא בטל מדכתיב ולקח מדם הפר ומדם השעיר דס"ל כר' יונתן דלא בעי או לחלק ע"ש. קשה מסוגיא דב"ק ס'. דר' יהודה מחייב על נזקי טמון באש ואיית' קמה לרבות כל בעלי קומה. אע"ג דלרבנן נפקא להו מאו ס"ל לר' יהודה דאו לחלק איצטריך ע"ש. בשלמא הסוגיא דבב"ק נ"ד ע"ש ובתו' שם ד"ה או וכו' אין להקשות די"ל דהש"ס רצה ליישב אף אי ס"ל לר' יהודה דאין חוששין לזרע האב מעתה ס"ל כר' יאשיה אכן בסוגיא ס' שזכרתי דבהחלט מוכרח דאתי או לחלק צ"ע. ולהשית על לב רעיון [וע"ע תוס' ב"מ קט"ו ד"ה שנאמר לא יחבול. ותו' מנחות נ"ח ד"ה שנאמר]:

פרק ט

משנה ב

הכרים והכסתות וכו'. ספ"ד דשבת פי' הר"ב ענין כר וכסת והתי"ט האריך קצת. ובמ"ב פ"י דמקוואות האריך לבאר איזה מהן גדול ע"ש. ובעי טעמא שלא פי' הר"ב הכא (שהיא מוקדם). ודע דבערוך ערך כר כתב אמשנה דהכא פי' כסת הוא קטן שמשים תחת מראשותיו וכר הוא ששוכב עליו כדאמרי' בגיטין מ"ז אמרה לי' ברתי' לא בעית מידי למזגא אמר לה כרסי כרי ע"כ. וזה ראי' גמורה ותיובתא למאן דמפרש דשניהם מניחין תחת הראש ויש לעיין בזה עוד:

משנה ד

הר"ב ד"ה **תכריכי המת שהמת נקבר בהם אין בהם משום כלאים דכתיב במתים חפשי כיון שמת אדם נעשה חפשי מן המצות וכו'** ע"ש בנדה ס"א. ת"ר בגד שאבד בו כלאים הרי זה לא ימכרנו לנכרים ולא יעשנו מרדעת לחמור אבל עושין ממנו תכריכין למת. אמר רב יוסף זאת אומרת מצות בטלות לעתיד לבא א"ל אביי ואיתימא רב דימי והא א"ר מני א"ר ינאי לא שנו אלא לספדו אבל לקברו אסור. א"ל לאו אתמר עלה אמר ר' יוחנן אפילו לקברו. ור' יוחנן לטעמיה דאמר ר' יוחנן מאי דכתיב במתים חפשי כיון שמת אדם נעשה חפשי מן המצות ע"כ [ואגב גררא אודיע מה שכתבתי בתקוני כלי שר"ת. דבשבת קנ"א אי' דא"ר יוחנן במתים חפשי כיון שמת וכו' אבל בשבת למ"ד איתא כמו בנדה ס"א דאמר ר' יוחנן מאי דכתיב במתים חפשי וכו' וז"ל רש"י דא"ר יוחנן קרא קא דריש במתים חפשי ע"כ. והיא פליאה לכאורה הלכך ברור דהי' הגרסא לפני רש"י דאמר ר' יוחנן במתים חפשי כיון שמת וכו' כמו דאי' לקמן קנ"א] והנה הר"ב שכתב שהמת נקבר בהם וכו' פירש אליבא דר' יוחנן דאפילו לקברו וכן פסק בטוש"ע י"ד סי' ש"א סעיף ז' ובריש סי' שנ"א תכריכי המת מותר לעשותן מכלאים אפילו אותן שקברו אותן בהן. וז"ל הב"י סי' ש"א ומ"ש אפילו אותם שקוברין בהם בפ"ט דנדה א"ר יוסף אהא דתניא דעושין מכלאים תכריכין למת. זאת אומרת מצות בטלות לעתיד לבא א"ל אביי והא א"ר אמי א"ר ינאי ל"ש אלא לספדו אבל לקברו אסור א"ל לאו איתמר עלה א"ר יוחנן אפילו לקברו ור' יוחנן לטעמיה וכו' ופסק הרא"ש הלכה כר' יוחנן. וכ"נ מדברי הרמב"ם שכתב מתני' סתם ולא חילק. והקשה הרא"ש דליתסר משום לועג לרש כדאמרינן בענין ציצית בפ' התכלת ותירץ דשאני מצות ציצית ששקולה כנגד כל המצות אי נמי שאני כלאים דבחי דומיא דמת לא אסור דלא מתהני כלל ע"כ. ולקוצר דעתי עמדתי משתאה דהיאך

פסקו כר' יוחנן נגד ר' ינאי רבו. ובכל דוכתא פסקינן כר' ינאי נגד ר' יוחנן וכמבואר ג"כ כלל זה בהליכת עולם ומוסכם בכמה מקומות ואין לומר משום דרבי מני כפי הגירסא בגמ' או ר' אמי כפי הגירסא שכתב הב"י אמרה משמיה דר' ינאי ולא אשכחן דפליג ר' ינאי בהדי ר' יוחנן בהא מילתא הלכך פסקו כר' יוחנן. אבל אי אפשר לומר שהרי הרא"ש בעצמו כתב בפ"א דב"ק סי' ח' דלא מסתבר לומר הכי וכי אין כדאי לסמוך על זה שהעיד דהכי אמר רבו ע"ש. ורציתי לומר מדהסכים רב יוסף למלתא דר' יוחנן פסקינן כוותי'. אך גם בזה לא נתקרר דעתי דמצינו כמה פעמים זאת אומרת לא ס"ל. אולם ברור ראיתי הרא"ש בפ"ט דנדה בהלכות כלאים כתב בזה"ל תכריכי המת וכו' אין בהן משום כלאים וכו' בפ' האשה פליגי בה אמר ר' אמי ל"ש אלא לספדו אבל לקברו אסור ור' יוחנן אמר אפילו לקברו מותר דכתיב במתים חפשי וכו' והלכה כר' יוחנן שהי' רבו של רבי אמי ע"כ. הנה נתברר לפי הגרס' שהי' לפני הרא"ש דפליגי ר' אמי ור' יוחנן בנה יסודו דהלכתא כר' יוחנן שהי' רבו של ר' אמי. אכן לפי גרסת הב"י דפליגי ר' ינאי ור' יוחנן ה"ל לפסוק כר' ינאי. והאמת יש לו רגלים כפי שהעתיק הדרישה ס"ס שנ"א לשון הרוקח כתב רבינו יב"ק שהטלית שיש לאדם אם ימות יתנו סביבותיו ולהניח ציצותיו בידו וכו' כדאיתא בפ' התכלת ובנדהשה בגד שאבד בו כלאים עושה ממנו תכריכים למת וא"ר ינאי ל"ש אלא לספדו אבל לקברו אסור דמצות אין בטלות לעתיד לבא ולא קי"ל כר' יוחנן דאמר מצות בטלות ע"כ. מעתה נראה בעליל לאר"ש מזוקק שבעתים דלפי הגירס' שהי' לפני רבינו יב"ק דפליגי ר' ינאי ור' יוחנן פסק כר' ינאי רבו דר' יוחנן. וממילא רווחא שמעתתא דהרא"ש והטור והר"ב שפסקו דאפילו לקברו מותר משום דהי' גרסתם דפליגי ר' אמי ור' יוחנן. ובכן דברי הב"י שהעתיק הגרסא כמו שהיא לפנינו בגמ' דפליגי ר' ינאי ור' יוחנן צריכין ביאור דהיאך פסק כר' יוחנן נגד ר' ינאי. וכן יש לדקדק בתוס' דע"ז ס"ה ד"ה אבל וכו' שהעתיקו פלוגתא דר' ינאי ור' יוחנן בנדה ס"א ופסקו כר' יוחנן וצ"ע. וגם מה שכתבו תו' שם דשמואל לטעמיה דאית ליה מצות אין בטלות לעתיד לבא ע"ש. לא ידעתי היכא אמר שמואל דבר זה. ותו הא דאי' במנחות האי שעתא ודאי רמינן ליה הרואה שם יראה דלאו שמואל קאמר' אלא סתמא דגמרא היא וצ"ע. גם בתוס' בב"ב ע"ד וע"ע תוס' ברכות י"ח ותוס' פסחים מ'. גם מה שנסתייע הב"י מדברי הרמב"ם שכתב מתני' סתם ולא חילק. לא הבנתי כי ז"ל הרמב"ם פ"י מהל' כלאים דין כ"ה מותר לעשות מן הכלאים תכריכין למת שאין על המתים מצוה ע"כ. וכתב הכ"מ מה שכתב מותר לעשות מן הכלאים וכו' משנה בכלאים תכריכי המת אין בהן משום כלאים ע"כ. וז"ל תוס' נדה ס"א ד"ה אמר ר' יוסף זאת אומרת מצות בטלות

לעתיד לבא תימה אמאי לא קאמר רב יוסף מילתיה אמתני' דכלאים דתנן בהדי' תכריכין למת אין בהן משום כלאים וי"ל דמהך מתני' לא משמע אלא שכל זמן שמת אין עליו משום איסור כלאים אבל הך דקתני דלכתחילה עושה לו תכריכים מכלאים אפשר שכשיעמוד לעתיד יעמוד במלבושים שנקבר בהן ש"מ שמצות בטלות לעתיד לבא. ע"כ. הרי מפורש דמתני' דכלאים איירי כל זמן שהוא מת וכו' וא"כ הרמב"ם שהעתיק המשנה כצורתה נמי הכי איירי ואדרבה מדלא כתב הרמב"ם להדיא דאפילו לקוברו. משמע קצת דלקוברו ס"ל דאסור וכר' ינאי כפי הגרסא שלפנינו וכמ"ש נמי הרוקח שזכרתי למעלה וזה נמי שדקדק הרמב"ם לסיים שאין על המתים מצוה. אבל כשיחיו לעתיד ויהיו חיים לא כלל בדין זה וא"כ ממילא נשמע דלקוברו אסור. ולכן הטור דכתב כח דהיתר' פרושי מפרש בזה"ל בסי' ש"א תכריכי המת מותר לעשותן כלאים אפילו אותן שקוברין בהן ע"כ שפתיו ברור מללו תכריכי המת וכו' כלומר באותן שסופדין אותן בהם ומפשיטין אותן אחר ההספד. ואח"כ כתב אפי' אותן שקוברין וכו' וכן מצאתי בב"ח שכתב על הטור בזה"ל תכריכי המת וכו' הכי אסיקנ' בפ"ט דנדה כר' יוחנן דלא מיבעיא באותן התכריכים שסופדין אותן בהם ואחר ההספד מפשיטין אותן וקוברין בתכריכי' אחרים אלא אפילו באותן דקוברין אותן בהן שהרי הן חוזרות לעתיד לבא לעמוד בלבושיהן נמי שרי דמצות בטלות לעתיד לבא דכתיב במתים חפשי כיון שמת אדם נעשה חפשי מן המצות ע"כ. הרי דלולא שפרט הטור להדיא אפילו אותן שקוברין וכו' ה"א דמ"ש ברישא תכריכי המת וכו' כוונתו רק על התכריכים שמפשיטין מהם אחר ההספד קודם הקבורה. וא"כ שפיר נוכל לומר הכי בכוונת הרמב"ם שלא פרש להדיא אפילו אותן שקוברין וכו' דעיקר דשרי היינו באותן שישנו עליו קודם הקבורה וכדאמרן ומתוך שזכרתי דברי הב"ח אמרתי אזכור צדיק לברכה דבר נאה ומתקבל. שכתב עוד שם בזה"ל והתו' האריכו לתרץ היאך לובשים כלאים למת והאיכא משום לועג לרש כדאמר בברכות לגבי ציצית וקצת מדבריהם הביא ב"י. ולפע"ד נראה מלישנא דברייתא דלא התירו במת אלא דומיא דבגד שאבד בו כלאים וכיוצא בזה דאין ניכר הכלאים לכל אדם וליכא משום לועג לרש אלא בדבר הניכר ומפורסם לכל כגון התם דקא"ל דליי' לכנפיך כו' וכגון שמלביש בגד שיש בו ד' כנפות ואין שם ציצית כלל ומש"ה אין אנו חוששין ופוסלין הציצית בטלית של מתים ולית בי' משום לועג לרש כיון שאינו ניכר ואינו מפורסם אלא דממ"ש רבינו וכן מרדעת כו' וכיון דמרדעת מיירי כשהכלאים ניכרים אלמא משמע דבתכריכי מתים נמי מיירי בכלאים ניכרים וכדמשמע מדברי תו' ושאר מפרשים ואני כתבתי הנלע"ד שאין להקל במת כשהכלאים ניכרים ע"כ. ומתוך

דבריו של גדול שהעתקתי זכיתי להבין התוספתא דתנן ב' דכלאים בגד שאבד בו כלאים לא ימכרנו לכותי ולא יעשה ממנו מרדעת לחמור ר"ש ב"א אומר לא יעשה הימנו אימרא המפורסמת אבל יעשה הימנו תכריך למתים. הנה ברור דברייתא דמייתי בנדה שזכרתי למעלה היינו התוספתא זו ור"ש בן אלעזר לא פליג את"ק. והת"ק לא פליג אר' שמעון בן אלעזר ולפיכך מייתי הש"ס בקצרה וכן שכיחי פעמים אין מספר כאשר בארתי בס"ד בחבורי על התוספתא. ונקרא תנא תוספאה. ובאין ספק כך פירושא. ר"ש בן אלעזר אומר לא יעשה הימנו אימרא [משום דהוה לועג לרש] אבל יעשה הימנו תכריך [כלומר שאינו מפורסם ואינו נראה לכל ואז לא הוה לועג לרש וכמו שכתב הב"ח] למתים. ומלת למתים מושך עצמו ואחר עמו דקאי נמי אדלעיל אימר' המפורסמת למתים. והא קשיא לי בדברי הב"ח דמדייק מלשון הטור דממ"ש וכן מרדעת כו' וכיון דמרדעת וכו' הלא כזה מוכח ממשנה דכלאים דהכא דתנן תכריכי המת ומרדעת של חמור וכו' וכיון דמרדעת מיירי כשהכלאים ניכרים אלמא משמע דבתכריכי מתים נמי מיירי בכלאים ניכרים ואפ"ה תנן דאין משום כלאים ונשאר קושית תו' בתקפו והרי הוה לועג לרש וצריך אני לומר כתירוצי וכתי' הרא"ש שהעתיק הב"י בזה"ל דשאני מצות ציצית ששקולה כנגד כל המצות אי נמי שאני כלאים דבחי דומיא דמת לא אסיר דלא מתהני כלל [ולכאורה מה שכתב הב"י בשם הרא"ש צ"ל הר"ש כי הר"ש במתני' כתב הכי אבל הרא"ש בהג"ה שם כתב כמ"ש תוס' דהכא שהקשו על הרשב"ם שתירץ דכלאים לא הוי לועג לרש דבחי דומיא דמת לא אסיר. וקשה הא ציצית נמי אין החי חייב בו אם אין בו הנאת לבישה וכו' ומפרש ר"ת דדוקא בציצית שייך לועג לרש משום דשקולה כנגד כל המצות ע"ש] ועכ"פ בין לרשב"ם ובין לר"ת איכא למידק בהא דקאמר ור' יוחנן לטעמיה דאמר במתים חפשי כו' משמע דלמ"ד דלקוברו אסור לית ליה הך דרשא כיון שמת אדם נעשה חפשי וקשה דא"כ לסופדו אמאי שרי. ואם כה יאמר דאע"ג דלית ליה הך דרש' אפילו הכי לספדו שרי מטעם שאין המת נהנה ממנו ואין איסור כלאים שייך אלא כשמתחמם וכמ"ש ולקוברו אסור משום לועג לרש דמצות אינם בטילות יקשה דלמה אמר ור' יוחנן לטעמיה וכו' הרי אף אם ר' יוחנן לא ס"ל הך דמתים חפשי אתי נמי שפיר דר' יוחנן דאזדא כר' יוסף דמצות בטילות לעתיד לבא הלכך בין לספדו בין לקוברו מותר ושאינו מתחמם אפילו בחי שרי ואי משום לע"ל ס"ל לר' יוחנן מצות בטילות ואם רצינו לומר דמהך קראי דבמתים חפשי מפיק לה דמצות בטילות לעתיד לבא קשה ל"ל לר' יוסף להוכיח הכי מברייתא ולא מפיק לה מקרא דר' יוחנן. ותו דמשמעות הש"ס בשבת ל' וקנ"א דמייתי להא דר' יוחנן נראה להדי' דקאי אעודו בקברו ולא לאחר התחי' ע"ש.

ותו קשיא ר' יוחנן דהכא אדר' יוחנן בסנהדרין צ' דאמר מנין לתחיית המתים מן התורה שנאמר ונתתם ממנו את תרומת ה' לאהרן הכהן וכי אהרן לעולם קיים וכו' אלא מלמד שעתיד להחיות וישראל נותנין לו תרומה וכו' הרי מבואר [דלעתיד אפילו מצות עשה לא בטילה וכ"ש הלא תעשה וא"כ ס"ל לר' יוחנן] דמצות אינן בטילות לעתיד לבא:

שוב מצאתי בספר בית הלל סי' שנ"א כתב קושיא זו ותירץ בזה"ל וי"ל דהא דאמר ר' יוחנן בפ' חלק מנין לתחיית המתים וכו' דמצות אינן בטילות אליבא דרבי' ר' ינאי קאמר. וסובר ר' ינאי דמצות לא בטילות לעתיד לבא אבל לדידיה יש לו למודים אחרים על תחיית המתים כשאר מ"ד דאיתא שם בפ' חלק וק"ל ע"כ. אמנם דבריו של גדול לא נתחוורו דלא מצינו בשום דוכתא דמתרץ הש"ס הא דידי' הא דרבי' אלא היכא דאיתמר אמר ר' פלוני משום ר' פלוני אבל הכא דמתני בלא גברא ואיתמר להדי' א"ר יוחנן מניין לתחיית המתים וכו' אי אפשר לומר הא דרבי' דא"כ היה מהחיוב לומר א"ר יוחנן א"ר ינאי. ותו אף לתירוצו עכ"פ לגר' הרא"ש דפליגי ר' אמי ור' יוחנן. נשאר הסתירה בר' יוחנן. דאין לומר דאליביה דרבו אמר ר' יוחנן בסנהדרין גבי תרומ' כך. שהרי ר' אמי אינו רבו אלא תלמידו דר' יוחנן כמ"ש לעיל בשם הרא"ש. [גם הלום ראיתי בבאר היטב עי"ש סי' שנ"א ס"ק נ"א ד"ה מכלאים אפילו לקוברו בהם וכו' ואפשר דאפילו למ"ד אין מצות בטילות לעתיד לבא נמי מותר לקבור בכלאים דס"ל כרבי דאמר בירושלמי בפ"ט דכלאים לא כמה דבר אינש אזל תמן אתי אלא מי שהביא את הדור הוא מלבישן ובזה יש ליישב מה שהקשה בבית הלל ר' יוחנן אדר' יוחנן ע"כ. במחילה מכבודו לא עיין שפיר בסוגיא דנדרים ס"א שאנו עסוקים בו דקאמר להדיא ור' יוחנן לטעמיה דאמר במתים חפשי וכמ"ש ר' יוסף דזאת אומרת מצות בטילות לעתיד לבא כמבואר למבין מתוך הסוגיא. וא"כ ס"ל לר' יוחנן גופיה דמצות בטילות לעתיד לבא וסותר למאי דא"ר יוחנן בסנהדרין הנזכר דלעתיד לבא יתנו תרומה לאהרן הכהן דנשאר הסתירה אדוכתי' וכמו שהקשה ג"כ הבית הלל]. גם במ"ש אבל לדידיה וכו' כשאר מ"ד וכו' במחילה מכבודו לא דק דעדיפא הו"ל דמצינו להדי' בפ' חלק צ"א אמר ר"ח בר אבא א"ר יוחנן מנין לתחיית המתים מן התורה שנאמר קול צופיך נשאו קול וכו' ודאתינן עלה דע דנהי דלא קשיא מהא דא"ר יוחנן משום ר"ש בן יוחאי מנין שהקב"ה מחיה מתים וכו' שנאמר הנך שוכב עם אבותיך וקם וכו' ע"ש צ' דבזה שפיר י"ל הא דידיה הא דרבי' דאמר משום רשב"י ולדידי' בעצמו ס"ל מקרא דכתיב קול צופיך [וזה מצינו בכמה מקומות הא דידיה הא דרבי' וכבר כתבתי במקום אחר בס"ד דלשון משום סובל או דלא ראה זא"ז כמ"ש רש"י בחולין קי"ג ד"ה הא דרבי' ע"ש ואם ראו זא"ז נראה דלשון משום מורה דלדידי' לא ס"ל

הכי ואין כאן מקום להאריך] מ"מ קשיא ר' יוחנן דאמר צ' ונתתם לאהרן הכהן וכו' אדר' יוחנן דאמר צ"א מדכתיב קול צופיך וכו'. ואשר על כן נראה העיקר כמו שהובא בעין יעקב מנין לתחיית המתים מן התורה שנאמר ונתתם לאהרן הכהן וכו' ונזכר המימרא זו בסתמא דש"ס [ולא נזכר ר' יוחנן כלל] מעתה לק"מ ואדרבה קצת לומר דכל האומרים בחלק ובתוכם גם ר' יוחנן למודי' אחרים ולא אמרו מקרא דכתיב ונתתם לאהרן. היינו משום דלכולהו ס"ל דמצות בטילות לעתיד לבא. וא"כ ע"כ ונתתם לאהרן הכהן מיבעי לי' כדתנא דבי ר' ישמעאל בסוגיא צ' לאהרן כאהרן. מה אהרן חבר וכו' שאין נותנין תרומה לכהן ע"ה. ותוס' בכתובות קי"ב אהא דאתמר עתידים צדיקים שיעמדו במלבושיהן כתבו בזה"ל ד"ה בלבושיהן משמע בלבושיהן שנקברו דהיינו תכריכין. אבל בירושלמי דהנושא אמר רבי לבניו מעטו בתכריכין שעתידין צדיקים שיעמדו בלבושיהן. משמע מיעטו בתכריכין שעתידין צדיקים שלא יעמדו בתכריכים אלא בלבושיהן מחיי' ע"כ. וחידש שלא כתבו תוס' מן המוקדם ולהורות נמי דלהדיא פליגי נמי בירושלמי פ"ט דכלאים הכי איתא תכריכי המת וכו' דכתיב במתים חפשי כיון שאדם וכו' רבי צוה ג' דברים וכו' אל תרבו עלי בתכריכין וכו' בסדין אחד נקבר רבי דרבי אמר לא כך דבר אינש אזיל הוא אתי ורבנן אמרי במה דבר אינש אזיל הוא אתי תני בשם ר' נתן כסות היורדת עם אדם לשאול היא באה עמו וכו' עוד שם רבי אמר מי שהוא מביא את הדור הוא מלבישן והרי דרבנן ור' נתן ס"ל שיעמדו באותן תכריכין שנקברו. והיינו כסוגיא דכתובות. ורבי ס"ל שהקב"ה יעשה להן מלבושים והיינו תתהפך כחומר חותם [לאחר שתתהפך כחומר חותם] ויתיצבו כמו לבוש [הוא עושה להם מלבושים] וע"ש ובכן נמי מה שכתבו התוס' שעתידים צדיקים שלא יעמדו אלא בלבושיהן החיים לא משמע כן מירושלמי פ"ט דכלאים. וקצ"ע. ומעתה נבא אל הראשונות דר' יוסף שהשיב לאו איתמר עלה וכו' הוכרח לאתויי נמי דר' יוחנן לטעמי' וכו' דבלאו הך סיומא מצינו לומר דלעולם מצות אינן בטילות לעתיד לבא. והא דשרי ר' יוחנן אפילו לקברו היינו משום דס"ל כר' בירושלמי דמי שהביא את הדור הוא מלבישו. או כמ"ש תוס' בכתובו' הנ"ל שיעמדו בלבושיהן מחיים. ויש בזה כדי להוסיף נופך ממה שראיתי בעין יעקב פ' שני דנדה אהא דאמר להו ר' ינאי אל תקברוני לא בכלים שחורים שמא לא אזכה וכו' כתב הבונה בזה"ל צוואה זו של ר' ינאי אין אצלי מן הספק שעושה להגיד חוזק האמנתו בתחיית המתים. לפי שאמרו בפי"ג דכתובות עתידים צדיקים שיעמדו בלבושיהן ק"ו מחטה לכן הראו להקפיד על המלבושים במותם וכמ"ש בירושלמי דכלאים. ר' יוחנן מפקד אלבישוני קורדיקא לא חיורין ולא אוכמין אין קמית ביני צדיקייא לא נבהת אין קמית בין רשיעיא

לא נבהת וכו'. כל זה להראות בטחונם וכו'. אלא שתמהתי מאד על מה שפירש"י ז"ל שמא אזכה לג"ע והצדיקים מלובשים לבנים שלא מצינו מי שאמר שישבו הצדיקים בנשמותיהן בגן עדן בלבושין שנקבר גופן באדמה. אם לא שרצה לומר שמא אזכה לג"ע ואהי' נמנה עם הצדיקים שלעת התחיה יהיו מלובשים לבנים וכו' ע"כ. היוצא מדברים האלו ר' יוחנן שצוה בירושלמי כמו שצוה ר' ינאי ג"כ וכדעת החלטה של הבונה שלעת התחיה וכו' א"כ מוכח דר' יוחנן ס"ל כרבנן ור' נתן שזכרתי למעלה שיעמדו בלבושין שנקברין בהן. וכדי שלא יהיה קשה לר' יוחנן דמתיר לקבור בכלאים בסוגיא ואמאי הרי יעמדו לעת התחיה באלו הבגדים לזה סיים ר' יוחנן לטעמיה דאמר במתים חפשי. אמנם דע את אשר אודיעך בירושלמי שלפני דפוס אמ"ש ע"ת לפ"ק בפ"ט דכלאים דף כ"ג איתא כזה ור"י מפקד אלבישוני וכו' כתבתי על הגליון בעין יעקב חלק ב' העתיק הירושלמי זו ר' יוחנן מפקד אלבישוני וכו' וכן בפי' שכתב הכותב איתא נמי ר' יוחנן ועל מה דאיתא עוד שם בסמוך דר' יאשיה מפקד אלבישוני חוורין. אמרן ליה מה אתה טב מן רבך וכו' פי' הכותב דר' יאשיה תלמידו של ר' יוחנן צוה וכו' ואמרן לי' וכי אתה טב מר' יוחנן רבך וכו' ע"ש וכתבתי בחדושי לכאורה פירושו קצת דחוק שהרי ודאי דר' יאשיה סתמא שהוא תנא ונזכר פעמים הרבה בברייתא לא הי' תלמידו של ר' יוחנן ולכן טפי מוטב לומר דר"ת של ר"י הם ר' ינאי וכדאית' להדיא בש"ס דילן שבת קי"ד נדה כ'. ומעתה כל מדה נכונה לומר דמה דאיתא בירושלמי בסמוך ר' יאשיה היה כתוב בראשי תיבות ר"י וסבר המדפיס לתקן שהוא ר' יאשיה אבל טוב לומר שהוא ר' יוחנן ונודע דר' יוחנן הי' תלמיד דר' ינאי כדאיתא בב"ב קנ"ד יכפור בר' ינאי רבי' וכו' וכן בשאר מקומות. ובחבורי על התוספתא בנדרים פ"ב דתניא המודר הנאה מחבירו ומת מביא לו ארון ותכריכים חלילין ומקוננות שאין הנאה למתים וכן פסק בטוש"ע י"ד סי' רכ"א. כתבתי דמשמע מן התוספתא כפי' הרשב"ם והארכתי שם. ומפני יראת אריכות אמרתי לקצר. ואת זה אגיד את הרשום אצלי בהפלאה שבערכין והיא קרובה על האמת. בערך גא כתב הערך בזה"ל בסוף לו טריפות ס"ז ר' יוסי בן דורמסקין אומר לויתן דג טהור הוא שנאמר גאוה אפיקי מגינים אלו קשקשים שבו תחתיו חדודי חרש אלה סנפירין שפורח בהן פי' למה הוצרך לומר שהוא טהור מפני שהוקש לנחש. דכתיב ולויתן נחש בריח. סד"א הואיל והוקש לדבר טמא. טמא הוא קמ"ל ע"כ. והנה המהרש"א בחדושי אגדות כתב בזה"ל ואין ספק אם הוא דג טמא היאך יאכלוהו הצדיקים לעתיד לבא אלא הספק אם הוא דג טהור או עוף טהור הגדל במים כמו בר אווזא וקל עכ"ל. ומלבד הדוחק שנכנס בו המהרש"א יש לדקדק דלאיזה צורך תני טהור שהרי כל עיקר בא להודיענו

דדג ולא עוף הוא. ויותר קשה מה בא ר' יוסי להודיע זה ומה נפקותא יש אם הוא דג או עוף [ואפילו במה דנ"מ לדינא לעתיד לבא אמרינן ביומא ה' דאין צורך לנו. כשיבא משה ואהרן נדע זה ומכ"ש בדבר לויתן הזוכה בחלקו לעתיד לבא יערב לו מאיזה מין שיהיה ברם לפי מה שכתב רבינו הערוך נפקותא רבא לדינא. לפי הס"ד לויתן הוא דג טמא מדאיתקש לנחש וכפי המבואר בפסוקים שהצדיקים יאכלוהו לעתיד לבא [וכמ"ש המהרש"א] מדכתיב יכרו עליו חבירים כדדרשינן בב"ב ע"ה יהיה מהכרח לומר דמצות בטילות לע"ל ומותר לקברו בכלאים ולהכי השמיע ר' יוסי דדג טהור הוא והלכך יכרו עליו חבירים ואין מצות בטילות לעתיד לבא ואסור לקברו בכלאים וכה"ג וזה הילכתא רבתא לדינא. ועולה הכל נכונה:

משנה י

תוי"ט ד"ה **והקופה וכו' ודלא כההיא דמשנה וכו'**. כלומר דלא כפי' הר"ב שם שכתב קופה סל עשוי מנצרים וכו' וכן השיג התי"ט עליו התם מהך דהכא. מיהו ודאי מצינו קופה שפירושו סל כמבואר בערוך והכל לפי עניינו השייכי: